

5. ABBYYlingvo [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.e-executive.ru/.../1919943-model-chetyre-uha-k...>

6. Освіта. Україна ХХІ століття. Державна національна програма. — К.: Райдуга, 1994. — 210 с.

7. Тарасов Е.Ф. Межкультурное общение — новая онтология анализа языкового сознания / Е. Ф. Тарасов // Этнокультурная специфика языкового сознания. — М.: Институт языкознания РАН, 1996. — С. 7–22.

8. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. — М.: Слово, 2000. — 624 с

9. Шульга М.О. Формула злагоди — діалог культур // Віче. — 1997. — №1. — С. 32–37.

10. Samovar L.A. Communication between cultures / Samovar L. A., Porter R. E., McDaniel E. R. — Wadsworth : Cengage Learning, 2010. — 411 p.

Маркова О.В.

*старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

Шматок Т.Г.

*старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

ФОРМУВАННЯ МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Анотація. У статті приділяється увага розвитку мультилінгвізму, як складової процесу глобалізації в сучасному світі. Увага акцентується на мультилінгвальній компетенції та її складових, що сприяють формуванню полікультурної, багатомовної особистості, спроможної спілкуватися в умовах міжкультурної комунікації.

Abstract. The article focuses on the development of multilingualism as a part of globalization in the modern world. Attention is given to multilingual competence, which affects the formation of a multicultural, multilingual person able to communicate in intercultural communication conditions.

Ключові слова: глобалізація, мультилінгвізм, мультилінгвальна комунікація, полікультурність, мультимодальність, соціокультурна компетенція, громадянин світу.

Key words: globalization, multilingualism, multilingual communication, multiculturalism, multimodality, sociocultural competence, a global person.

Постановка проблеми та її актуальність. На початку ХХІ ст. значна увага суспільства спрямована на вивчення глобалізаційних процесів у сучасному світі. Сучасний світ — це поєднання складних і суперечливих взаємовідносин між державами. Процес глобалізації сприяє вирішенню цих взаємовідносин в політичній, економічній і культурній сферах діяльності. Ми живемо в епоху змін, коли завдяки Інтернету відбувається так звана «нова індустріальна революція 4.0» або «інтегрована революція», що означає перехід суспільства до нової епохи розвитку [1, с. 66]. Ця нова епоха розвитку, в цілому, залежить від Інтернету, за допомогою якого людина все частіше узгоджує як різні аспекти свого особистого життя, так і свою ділову активність. Нова індустріальна революція вимагає «повного перезавантаження» у головах людей, а це означає зміни та оновлення

всього навчального процесу, які забезпечуть конкурентоздатність і мобільність освіченої людини на ринку праці, її готовність жити і працювати в умовах глобалізації, економічної інтеграції, створення єдиного європейського ринку праці.

Останнім часом умови життя людей суттєво змінюються і особливе місце в житті та професійному розвитку займає мобільність освіченої людини. А це, у свою чергу, спонукає людей до вивчення та володіння іноземними мовами. Не дивно, що саме багатомовність (мультилінгвізм) та полікультурність визначають особливості розвитку сучасної освіти і сприяють формуванню полікультурної, багатомовної особистості, спроможної отримувати інформацію, комунікувати в умовах міжкультурної комунікації і розвиватися інтелектуально.

Варто зазначити, що результати багатьох досліджень показують, що володіння декількома іноземними мовами сприяє розвитку пам'яті, кмітливості, розвитку аналітичного, критичного та креативного мислення, допомагає в обговоренні певних проблем та їх вирішенні.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Поняття «мультилінгвізм», яке тісно пов'язане із процесом глобалізації, стало предметом досліджень багатьох іноземних вчених. У цьому контексті варто згадати Міжнародну асоціацію мультилінгвізму, засновану в 2003 році, члени якої внесли вагомий внесок у розвиток, дослідження та аналіз поняття «мультилінгвізму». Так, професорка Дж. Сіноз, одна із засновниць асоціації, досліджує психолінгвістичні, соціолінгвістичні та освітні аспекти білінгвізму та мультилінгвізму. Цим аспектам присвячена серія її статей: «Визначення мультилінгвізму» (Defining multilingualism), «Все, що стосується мультилінгвальної освіти» (Towards multilingual education), «Фокус на багатомовності: дослідження тримовного письма (Focus on multilingualism: A study of trilingual writing.) тощо. Професорка У. Хеснер досліджує вивчення англійської мови в Європі і тримовної освіти: «Міжмовний вплив на вивчення третьої мови, як іноземної» (Cross-linguistic influence in third language acquisition). Ще одна дослідниця Б. Хуфейсен вивчає міжкультурну комунікацію, мультилінгвізм та мультилінгвальні компетенції: «Моделі мультилінгвальної компетенції» (Models of multilingual competence).

Багато вітчизняних вчених також займаються цим питанням. Так, І. Голубовська досліджує питання двомовності та багатомовності [2]; О. Яковлева розглядає багатомовність як чинник модернізації освіти [3]; В. Яшкіна розглядає мультилінгвізм як соціокультурний феномен [4]; А. Анісімова вивчає принципи мультилінгвальної освіти в сучасних навчальних закладах [5]; на думку Л. Барановської, полікультурність має бути основним принципом, на якому базується навчання, розвиток та виховання як учнів, так і студентів [6].

Мета даної статті — обґрунтувати доцільність формування мультилінгвальної компетенції особистості, як однієї з моделей мультилінгвальної освіти у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Мультилінгвізм, як складова процесу глобалізації є поширеним феноменом у сучасному соціумі. Завдяки економічним, соціальним, історичним причинам досить значна кількість населення спілкується більш, ніж двома мовами у повсякденному житті. Термін «мультилінгвізм»

означає здатність користуватися кількома мовами в усній чи письмовій формі. Існує два види мультилінгвізму — *національний* (застосування декількох мов у межах певної соціальної спільноти, певної адміністративно-територіальної одиниці чи держави) та *індивідуальний* (застосування декількох мов особами чи групою осіб у відповідності до конкретної комунікативної ситуації) [7, с. 74].

Існують різні дефініції поняття «мультилінгвізму», але найбільш прийнятним вважається визначення, надане Європейською Комісією (2007 р.): «здатність соціальних спільнот, установ, груп і окремих осіб регулярно користуватися більш ніж однією мовою в своєму повсякденному житті» [8, с. 6]. Існує декілька факторів, що сприяють розумінню терміну «мультилінгвізм»: *географічний* (глобальний феномен поширення іноземних мов у різних частинах світу); *соціальний* (поширення іноземних мов серед різних соціальних прошарків, професій тощо); *інформаційний* (завдяки ІТ-технологіям, особливо, поширенню мережі Інтернет, мультилінгвальна комунікація стала миттєвою та мультимодальною).

Отже, можемо стверджувати, що в глобальному світі склалися передумови до мультилінгвального навчання та освіти. Результатом такої освіти є формування мультилінгвальної (багатомовної) компетенції особистості, як однієї з моделей мультилінгвальної освіти у вищому навчальному закладі.

Сам термін «мультилінгвальна компетенція», яка має сформуватися на основі мультилінгвальної освіти, можна визначити як здатність вирішувати нагальні завдання та проблеми спілкування засобами іноземних мов і досягати взаєморозуміння з представниками різних культур та мов, враховуючи професійні сфери діяльності людини. Вважаємо за потрібне виділити три основні складові цієї компетенції: *стратегічну, мовну і соціокультурну*.

Стратегічна компетенція означає здатність мультилінгва вербальними чи невербальними засобами комунікації долати труднощі у спілкуванні та вивченні мов. Дана компетенція дає можливість знаходити правильні рішення існуючих чи можливих проблем під час навчальної чи комунікативної діяльності. Термін «стратегічна компетенція» започаткували у 1980 році М. Кенел і М. Свейн (M. Canale and M. Swain), які вивчали проблеми викладання та володіння іноземними мовами. Вони створили модель комунікативної компетенції і включили стратегічну компетенцію до її складу [9, с. 105].

Ця компетенція передбачає вміння компенсувати в процесі спілкування нестачу мовних засобів, оскільки, при вивченні іноземної мови, неможливо засвоїти всю сукупність мовних засобів, якими може володіти носій мови. Дуже важливо вміти вийти з критичної ситуації при спілкуванні, скажімо, вміти користуватися простими реченнями замість складних, описати поняття, якщо не знаєш відповідного слова чи сталою вислову, ставити запитання тощо.

Мовна компетенція — це володіння сукупністю мовних знань (лексичних, фонетичних, граматичних та орфографічних), умінь та навичок їх використання. Загальна тенденція сьогодення — акцент не стільки на лінгвістичних знаннях, як на системному сприйнятті мови загалом. Мається на увазі *мовленнєва компетенція*, а саме спроможність сприймати та розуміти висловлювання,

активно застосовуючи чотири види мовленнєвої діяльності: говоріння, аудіювання, читання та письмо.

Соціокультурна компетенція — це здатність взаємодіяти, спілкуватися у міжкультурному середовищі, розуміти відмінності між культурами, самостійно діяти та приймати рішення в різних життєвих ситуаціях. Соціокультурна компетенція формується з урахуванням її країнознавчої, лінгвокраїнознавчої та соціолінгвістичної складових.

Країнознавча і лінгвокраїнознавча компетенції — це вміння користуватися лексикою та культурно-краєзнавчими матеріалами в процесі спілкування. Країнознавча компетенція — це знання про культуру країни, мова якої вивчається (знання історії, географії, економіки, державного устрою, особливостей побуту, традицій та звичаїв країни). Лінгвокраїнознавча компетенція — це вміння володіти особливостями мовленнєвої та немовленнєвої (міміка, жести, що супроводжують висловлювання) поведінки носіїв мови в певних ситуаціях спілкування.

Соціолінгвістична компетенція — це володіння ситуативними варіантами мови. Мовний етикет та полікультурність є важливими складовими цієї компетенції. Носії мови з розумінням поставляться до мовних помилок але реагуватимуть негативно на помилки етикету та незнання культури комунікативної поведінки, що притаманне їх мовному середовищу. Полікультурність або політична та культурна обізнаність, орієнтована на базові світові цінності (верховенство прав людини, парламентаризм, свобода слова, свобода пересування, можливість працевлаштування тощо). Слід зазначити, що, з однієї сторони, особистісна та національна свідомість індивіда сприяють формуванню полікультурності. А, з іншої сторони, «загальнопланетарна свідомість», ідентифікація себе не лише як представника однієї національної культури, а як «громадянина світу» (a global person) змушує бути відповідальним за глобальні процеси в світі.

Отже, формування мультилінгвальної компетенції на основі мультилінгвальної освіти дає можливість студентам отримати доступ до інформації з різних предметів (різними іноземними мовами), а також до отримання інформації у відповідності до своїх індивідуальних та професійних потреб. Світ потребує фахівців, які готові навчатися впродовж всього життя. А отримання безперервної освіти надає додаткові можливості конкурувати на ринку праці. Для цього нам потрібно поєднати існуючі традиційні методи навчання з новітніми інформаційними технологіями та сучасними методами спілкування, що містять мультилінгвальний компонент [10, с. 258].

Якщо ми говоримо про традиційні методи навчання іноземній мові, то маємо на увазі існування певного мовного стандарту, якого потрібно досягти, скажімо, найвищий рівень — це володіння на рівні носіїв мови, тобто мова є *предметом* навчання. У сучасному суспільстві іноземна мова перестала бути лише однією із дисциплін в програмі навчання. В контексті мультилінгвальної освіти мова стала *засобом* фахової реалізації особистості. Дуже доречним є застосування елементів *педагогіки співробітництва* — новаторський напрям у педагогіці, що розглядає дитину, як активного суб'єкта спільної з педагогом діяльності, заснованої на

реальному співробітництві, демократичних і творчих засадах [11, с. 335]. При такому підході, де студенти більш залучені у процес отримання та засвоєння знань (*learner-centred approach*), вони мають більше часу на практичне опрацювання матеріалу.

В сучасних умовах також суттєво змінюється роль викладача, як первинного джерела інформації (*teacher-centred approach*). Він стає консультантом, фасилітатором, «провідником знань», який забезпечує матеріалами електронного навчально-методичного комплексу, допомагає розібратися у проблемних питаннях. Викладач має бути готовим до систематичного надання своїм студентам «зворотнього зв'язку» — електронною поштою чи за допомогою соціальних мереж. Педагог має бути готовим до спілкування, обміну досвідом та співпраці зі своїми колегами, постійно шукати шляхи покращення свого професіоналізму [12].

Висновок. Мультилінгвізм, як складова процесу глобалізації є досить поширеним явищем у сучасному світі. Сам термін означає здатність користуватися декількома мовами в усній чи письмовій формі в повсякденному житті. Існують певні фактори (географічні, соціальні, інформаційні), які сприяють поширенню та розумінню терміну «мультилінгвізм». Завдяки цим факторам у глобальному світі склалися передумови до мультилінгвального навчання та освіти. Однією із моделей цієї освіти у вищому навчальному закладі можна назвати формування *мультилінгвальної компетенції* та три її основні складові: стратегічну, мовну та соціокультурну. Мультилінгвальна освіта дає можливість студентам долучитися до будь-якої інформації відповідно до їх індивідуальних та професійних потреб, а це сприяє отриманню безперервної освіти, що допомагає їм бути конкурентоздатними на ринку праці. У контексті мультилінгвальної освіти іноземна мова стає не лише дисципліною в програмі навчання, а й засобом реалізації особистості. Вона дозволяє оволодіти не тільки знаннями декількох мов, але й ознайомитись з культурою та традиціями інших народів, навчитися мирному співіснуванню, розумінню свого місця і своєї культури в глобальному світі. Тому, велика увага приділяється програмам навчальних закладів вищої освіти, завданням яких є використання методик, що містять мультилінгвальний компонент.

Література

1. Жидацький Ю.Ц. Психолого-педагогічні аспекти формування дивергентного мислення у студентів / Ю. Ц. Жидацький // Науковий вісник [Львівського державного університету внутрішніх справ]. Серія психологічна. — 2014. — Вип.1.— С. 65–73. [Електронний ресурс]. Режим доступу: journal.lvduvs.edu.ua
2. Голубовська І.О. Термінографія, мультилінгвізм, мультидисциплінарність: напрямки майбутніх досліджень / І. О. Голубовська, В. Я. Жалай, Н. М. Биховець, О. В. Кругликова та ін.// Лінгвістика XXI століття. — 2015. — С. 323.
3. Яковлева О.В. Багатомовність як тренд суспільного розвитку та чинник модернізації освіти. / О. В. Яковлева // Науковий вісник. Серія «Філософія». — Харків: ХНПУ, 2016. — Вип. 47 (частина II). — С. 93–105. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpufiles_2016_47\(2\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpufiles_2016_47(2)_12)

4. Яшкіна І. Мультилінгвалізм або культурне розмаїття. / І. Яшкіна // Міжнародний журнал у галузі мультилінгвальної освіти. — 2014. — Вип. 2. — С. 8–18.

5. Анісімова А.І. Принципи мультилінгвальної освіти в сучасних вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://confcontact.com/2014_04_25edu/5_Anisimova.htm

6. Барановська Л.В. Комунікативний та компетентнісний аспекти підготовки філологів до майбутньої професійної діяльності // Наукова школа академіка І. А. Зазюна у його соратниках та учнях: матеріали II Міжнар. конф. — Харків: ХПІ, 2016. — С. 21–25.

7. Коршак Н.В. Глобалізація та мультилінгвізм - сутнісні властивості сучасного освітнього поступу / Н. В. Коршак // Філософські обрії. — 2017. — №7. — С. 70–79. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8978/1/9.pdf>

8. European Commission. (2007). Final report: *High level group on multilingualism*. Luxembourg: European Communities. Retrieved from http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/multireport_en.pdf

9. Задорожна О.І. Сутність поняття стратегічної компетентності в сучасній лінгводидактиці / О. І. Задорожна // Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». — 2017. — Вип. 2(41). — С. 105–109. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2017_2_27

10. Маркова О.В., Шматок Т.Г. Перевернуте навчання як один із методів покращення вивчення іноземної мови в сучасному економічному вузі. / О. В. Маркова, Т. Г. Шматок // Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ [Електронний ресурс]: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. м.Київ. (15 березня 2018 р). — Київ: КНЕУ, 2018. — С. 256–262. Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/25078>

11. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. — Київ: Академвидав. — 2012. — 349 с.

12. What is flipped learning? Flipped Learning Network (FLN). (2014) The Four Pillars of F-L-I-P. — Режим доступу: https://flippedlearning.org/wp-content/upload/2016/07/FLIP_handout_FNL_Web.pdf

Микал Т.А.

старший викладач кафедри німецької мови

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ФІЛОСОФСЬКО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Анотація. У статті висвітлено особливості підготовки студентів-економістів до міжкультурної комунікації засобами морально-етичних цінностей. Розглянуто окремі позиції щодо оцінювання економічної діяльності у процесі розвитку економіки країни.